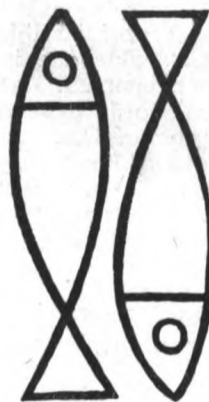

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Elk mens doemwaardig voor God

Rom. 3 : 19—20.

In de voorgaande verzen heeft Paulus uit de Schrift aangetoond, dat het bederf in de mensenwereld algemeen is en verschrikkelijk. Afgezien van de genade Gods zijn alle mensen radicaal boos, d.w.z. boos tot in de grond van hun hart. Het kan wel niet sterker en scherper gezegd worden dan hier door Paulus is gedaan: Niemand is rechtvaardig, niemand is verstandig, niemand zoekt God, niemand doet wat goed is. Allen zijn afgeweken, de mensen zijn gezamenlijk onnut geworden. En als we vragen of er dan niet één uitzondering is dan is het antwoord: Niet één, niet één! Algemener kan het al niet.

En wat de verschrikkelijkheid betreft: Hun keel is een graf, hun tong een instrument voor bedrog, hun lippen verbergen vergif, hun mond is vol van vloek en bitterheid. D.w.z. de mensen gebruiken hun woorden om te moorden. En met hun daden staat het niet beter: Snelle voeten reppen zich om bloed te vergieten, hun wegen of handelingen zijn op vernieling en ellende gericht. Ze houden er niet van elkanders welvaren te bevorderen. En de oorzaak van dit alles is, dat ze God niet vrezen en niet bang zijn voor Zijn toorn. Ze kennen God niet en willen Hem niet kennen.

Paulus is helemaal niet bang, dat mensen die de Schrift kennen hiertegen bezwaar zullen inbrengen. De Joden stemmen dit alles grif toe en de Christenen te Rome zullen er niet aan denken dit te ontkennen. Tenminste voorzover het de heidenwereld betreft. De Joden waren overtuigd, dat er van de heidenen niet één deugde. En dat „de volken” bedorven waren tot in hart en nieren. En als zij in de Schrift dergelijke uitdrukkingen lazen als boven zijn genoemd, dan gingen hun gedachten uit naar alle mensen, maar niet naar hen zelf. Mogelijk waren ook de Christenen in Rome niet vrij van dat kwaad, dat ze deze en dergelijke teksten alleen op de heidenen en Joden toepasten, om zelf buiten schot te blijven.

Met het oog op dit veel voorkomend kwaad schrijft de apostel: „Nu weten wij, dat de wet, bij al wat zij zegt, tot hén spreekt, die onder de wet zijn, opdat alle mond gestopt en de gehele wereld doemwaardig worde voor God”. Het is de vraag wat wij hier onder „wet” hebben te verstaan. Soms wordt met het woord wet alleen gedacht aan de vijf boeken van Mozes. Denkt maar aan de uitdrukking: „Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten”. Matth. 22 : 40. Dan horen de psalmen en de profeten dus niet bij de wet. Soms wordt met het woord wet alleen gedacht aan de tien geboden. Als in de Catechismus wordt gevraagd: Hoe luidt de wet des HEREN?, dan volgt als antwoord een opsomming van de tien geboden.

Maar Paulus bedoelt met het woord wet in onze tekst stellig heel de Schrift. Dat is natuurlijk in zijn dagen heel het Oude Testament. De apostel heeft de algemeenheid en de verschrikkelijkheid van de zonde aange-toond met aanhalingen uit de Psalmen en uit de profeet Jesaja. Die geschriften behoren tot de wet des HEREN. We kunnen ook wel zeggen: tot het Woord des HEREN. Daarin hebben we dus niet te doen met een oordeel van een psalmist of van een profeet alleen. Maar daarin hebben we te doen met het

oordeel van God de HERE over het ganse menselijke geslacht.

Nu weten we, zegt Paulus, dat de wet of het Woord in de eerste plaats spreekt tot „hen, die onder de wet zijn”. Een betere vertaling vind ik die van prof. Brouwer: „Nu weten wij, dat al wat de wet zegt, zij dat spreekt tot hen, die binnen het gebied der wet leven”. Letterlijk vertaald staat er in het griekse N.T.: „die in de Wet zijn”. Daarmee wordt bedoeld: die in de kring der wet leven, die in het bereik van de wet zijn, die met de wet bekend zijn. Paulus wil maar zeggen: Aan de Joden zijn de woorden Gods toebetrouwd, aan hen heeft de HERE zijn wet bekend gemaakt. Maar dan gelden de woorden van de Heilige Schrift ook in de eerste plaats de Joden. We mogen dat ook wel uitbreiden tot de Christenen in Rome. De heidenen kennen de wet niet; zij horen de woorden Gods niet. Maar met de Joden en met de Christenen staat het anders. Tot hen spreekt de HERE door Zijn wet en als die wet nu zegt, dat niemand rechtvaardig is en dat allen afgeweken zijn, dan geldt dit niet in de laatste, maar in de eerste plaats van de hoorders der wet, dat zijn de Joden en daarna de Christenen. Zij moeten het gehoorde en gelezene niet op anderen toepassen, maar op zichzelf. Zij moeten niet denken of zeggen: Zo zijn de heidenen! Maar: zo zijn wij! Ja, elke lezer en hoorder moet zeggen: Zo ben ik.

„Opdat alle mond gestopt en de gehele wereld doemwaardig worde voor God!” Een mens is geneigd zich te verdedigen als hij wordt aangeklaagd. Als we worden beschuldigd openen we onze mond en verdedigen we ons met woorden. Dat kunnen we ook moeilijk laten als de wet of het Woord ons veroordeelt. Anderen mogen zo zijn, maar wij niet. De Joden waren gewoon te zeggen: Zo zijn de heidenen, maar zo zijn wij niet. Doch Paulus zegt: Zo oordeelt de Schrift over U, die in het gebied der wet leeft. Van U is er niemand rechtvaardig en van U deugt er niet één en uw woorden moorden en uw daden zijn misdaden.

Zó wil de Wet alle mond stoppen. Daar wordt een woord gebruikt, dat betekent: dichtstoppen, toesluiten. Wij zouden zeggen: Zó wil de Wet alle monden snoeren. Als de wet de hoorders oordeelt en veroordeelt, dan moet elk mens maar een muilkorf voor de mond doen, om zo te zeggen. Zo staat het letterlijk in een bekende gelijkenis, namelijk die van Matth. 22. Daar horen we van een man, die tot het bruiloftsmaal was doorgedrongen zonder bruiloftskleed. Als de Koning hem ziet vraagt Hij: „Vriend, hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed hebben-de?” Dan volgt er in Matth. 22 : 12: „En hij verstomde”. Letterlijk staat er: „Hij werd gemuilkorfd”. Hij kon geen woord ter verdediging inbrengen. Zo kunnen Joden en Christenen, allen die onder beslag van de wet leven geen woord ter verdediging inbrengen.

Heel de wereld is voor God verdoemelijk. Bij „heel de wereld” denken wij aan: alle mensen. En dat is ook waar. Maar het is dunkt mij beter om te vertalen: elk mens, iedereen. En bij iedereen moet ik maar denken aan mijzelf en gij aan uzelf. Wij zien graag van ons af. Terwijl de Schrift zegt: „Gij zijt die man”. Als wij de uitdrukking „heel de wereld” horen, denken we allicht, dat het niet zo erg is als we met alle mensen iets gemeen hebben. Maar die kant wil Paulus ons niet uit hebben. Integendeel. Als

UIT DE INHOUD:

<i>Elk mens doemwaardig voor God</i>	H. J. J.
<i>Leiding (III slot)</i>	C. V.
<i>Geen A.O.W. voor dominee?</i>	H. D. v. W.
<i>Naar de top der aarde (II)</i>	P. G.
<i>Americana (IX)</i>	J. M.
<i>Rondom de C.S.B. (Fundamentele vragen XXIV)</i>	J. Stw.
<i>Kritische krabbels</i>	Frater
<i>Persschouw</i>	
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

iedereen voor God doemwaardig is, ben ik dat en zijt gij dat.

Laat dat maar tot ons doordringen: Ik doemwaardig voor God en gij ook. Voor doemwaardig staat een woord, dat letterlijk betekent: Gods recht is tegen ons. Voor Gods rechterstoel kunnen we niet bestaan. Zonder de genade van Jezus Christus zal ieder mens veroordeeld worden tot eeuwige straf.

„Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor Hem; want door de wet is de kennis der zonde”.

Werken der wet zijn werken, die de wet of het Woord des HEREN eist. De wet is heilig en goed, Geestelijk en goddelijk. Daar is geen woord kwaad van te zeggen. En werken der wet zijn ook goed. We kunnen werken der wet samenvatten in het bekende woord van de Here Jezus: „Gij zult liefhebben de HERE uw God met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, daaraan gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten”. Matth. 22 : 37—40.

Als we deze samenvatting op ons laten inwerken zullen we zonder tegenspraak instemmen met de verzekering van Paulus, dat geen vlees voor God gerechtvaardigd zal worden uit wetswerken. Dat wil zeggen: Niemand zal voor God kunnen bestaan op grond van de werken der wet, die hij gedaan heeft. Voor Gods gericht zou kunnen bestaan ieder, die al de werken der wet volkomen had volbracht. Maar wie heeft dat ooit gedaan of wie doet het of wie zal het ooit doen? Geen vlees. Dat is: geen sterveling, geen enkel menskind. Geen man of vrouw, geen heer of knecht, geen profeet of priester. Want zij zijn allen vlees, waarvan geldt het woord van de Here Jezus: „Hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees”. Joh. 3 : 6. Er blijft ons niet anders over dan het woord uit Psalm 143 : 2: „Ga niet in het gericht met uw knecht, want niemand die leeft zal voor uw aangezicht rechtvaardig zijn”.

„Want door de wet is de kennis der zonde”. Als we bij het Woord des HEREN leven dan leren we onze zonden kennen. Dan weten we niet alleen wat zonde is maar dan ervaren we wat zonde is en dan erkennen we onze zonde en dan wordt ons hart gebroken en onze geest verslagen. En dan bidden we met de tollenaar: „O God wees mij zondaar genadig”.

Toen ik een en ander nazag dat over deze tekst is geschreven kwam ik een vergelijking

tegen, die mij zeer juist lijkt, namelijk die van een veroordeelde, die in gevangenis of kamp wordt opgenomen. Dat gaat als volgt toe: De naam wordt opgeschreven en men krijgt een nummer. Dan moet men al wat men bezit afgeven. Eerst de voorwerpen van waarde: ring, horloge, portemonnee met inhoud, vulpen. Dan volgen de burgerkleren, het ene kledingstuk na het andere, totdat men niets meer aan heeft. Naakt moet men zich dan vervoegen bij de uitdeler van de gevangenispakjes. Daarmee is men dan getekend als een man, die veroordeeld is en strafwaardig is.

Nu ondergingen vele bewoners van een concentratie-kamp deze handeling ten onrechte. Maar de wet kleedt ons terecht uit. Wat hebben we tegen het oordeel van de heilige en rechtvaardige wet des HEREN in te brengen? Wat kunnen we tot onze verdediging aanvoeren? Niets, helemaal niets. Zoals die man zonder bruiloftskleed stond als gemuilkorfd, zo zullen wij staan voor de rechterstoel van Hem, voor Wie alle dingen naakt en geopend liggen, als we naar de wet zullen geoordeeld worden. Als we dus zonder de genade van de Here Jezus Christus leven.

Want Paulus heeft het hier over een mens, die niet van genade leeft, maar die op de werken der wet vertrouwt. Paulus wil alle eigen gerechtigheid afbreken, alle eigenroem verstoren. Hij wil alle vertrouwen van ons zelf aftrekken en ons leren, die alleen op de

genade van Jezus Christus te stellen.

Wij mensen van vlees en bloed staan niet graag met lege handen. We willen wat hebben waarop we kunnen roemen voor God en mensen. We hebben graag onze handen vol met deugden, mooie hoedanigheden, reine gedachten, goede werken. En al kunnen we dan niet met volle handen voor God verschijnen, dan willen we graag toch nog iets, al is het nog maar zo'n klein beetje, in de hand houden. Al kunnen we ons dan niet helemaal vrij pleiten, we willen toch graag iets goeds te berde brengen of verzachtende omstandigheden voor een mild oordeel. Al wat in ons is verzet er zich tegen om helemaal de mond te houden en ons alleen maar over te geven aan de genade van God, Die naar recht ons kan veroordelen tot het eeuwig verderf.

Dat verzet wil de HERE breken. Daarom slaat Hij ons alles uit de handen. Daarom snoert hij onze mond, die tot tegenspraak geneigd is, door de wet. Dat doet Hij niet om ons tot wanhoop te brengen. Dat doet Hij niet uit lust om ons te vernederen en te verderven en te plagen. Maar dat doet Hij om ons te behouden. We zullen onze zondige aard hoe langer hoe meer leren kennen, om des te meer vergeving der zonden en eeuwige gerechtigheid in Christus Jezus te zoeken. Uit genade alleen door het geloof alleen.

H. J. JAGER.

LEIDING

II (Slot)

6. Kerk en leiding

Nadat wij zo de gangbare idee inzake „leiding” en „leider” onder de loep hebben genomen en daartegenover op de schriftuurlijke ambtsidee hebben gewezen, willen wij ten slotte in verband met de kwestie van de leiding nog speciaal onze aandacht richten op de kerk.

Het is ons allen uiteraard bekend, dat in het leven van Christus' kerk het ambt een enorm belangrijke rol speelt. In christelijke kringen denkt men als men over ambt en ambtelijke arbeid spreekt zelfs meestal speciaal aan de kerk, soms — helaas — alléén maar aan de kerk.

Het behoort evenwel inderdaad toch tot de eenvoudigste dingen des geloofs, tot de fundamentele kennis des geloofs, dat alle gelovigen ambtsdragers zijn speciaal in en voor de kerk.

De catechismus heeft ook die ambtelijkheid der gelovigen op een klassieke wijze in formule gebracht. Hij spreekt er immers van, dat de gelovigen Christus' zalving deelachtig zijn. Dat wil zeggen zijn zalving, zijn roeping tot het ambt van profeet, priester en koning, tot het ambt in heel zijn breedte, diepte en hoogte. En dat betekent volgens de Catechismus, dat ze de naam van Christus belijden, zichzelf tot een levend dankoffer permanent aan Hem opofferen en in heel hun leven op aarde rusteloos tegen de zonde en de duivel strijden. Het met Christus regeren over alle schepselen — het wordt onder ons te dikwijls vergeten — plaatst de catechismus in het hiernamaals.

Deze ambtelijkheid der gelovigen betreft, zoals we reeds zagen, heel hun leven en levensgedrag. Maar daarom en zo en niet in de laatste plaats óók hun kerkelijke activiteit.

Een kerkelijke verbijzondering van dat ambt aller gelovigen is nu het ambt van herder of dienaar des Woords, van opziener en van diaken.

Terwijl iedere gelovige geroepen is te allen tijde rekenschap af te leggen van de hope die in hem is, d.w.z. Gods Woord te spreken overal waar en altijd wanneer God hem daartoe roept, moet een herder of dienaar des Woords dat doen in de vergadering der gemeente en dat wel krachtens een specifieke opdracht en volmacht daartoe. En in verband daarmee moet hij de sacramenten bedienen en de publieke gebeden verrichten.

Terwijl iedere gelovige overal waar God hem daartoe roept moet vermanen, raad-geven, moet een ouderling dat doen krachtens een specifieke opdracht ten opzichte van

de gemeente waarover hij gesteld is en alle leden daarvan.

En terwijl iedere gelovige barmhartigheid moet bewijzen, wanneer en waar God hem daartoe roept, moet een diaken dat doen krachtens een specifieke roeping aan alle broeders en zusters van de kerk waarin hij tot diaken werd geroepen.

Deze specifieke kerkelijke ambten — en dat is wel het abc van de schriftmatige ambtsleer — verlenen aan de drager daarvan **geen enkele hun persoon als zodanig aanklevende of inklevende macht!** Kerkelijke ambtsdragers hebben in zichzelf geen zier macht over de gemeente en de gelovigen. Ook staan kerkelijk ambt en heerschappij tegenover elkaar als water en vuur! Alle macht, welke ambtsdragers mogen en moeten uitoefenen is uitsluitend en alleen de macht van het **woord**, dat zij bedienen. Men moet bedenken, zo schrijft Calvijn ergens, „dat alle gezag en waardigheid, die de Geest in de Schrift, hetzij aan de priesters, hetzij aan de profeten, hetzij aan de apostelen, hetzij aan de opvolgers der apostelen toekent in haar geheel niet eigenlijk gegeven wordt aan de mensen zelf, maar aan de dienst, waarover zij gesteld zijn; of (om duidelijker te spreken) **aan het Woord**, welks bediening hun is toebetrouwd”.⁵⁾ Treden ze ergens „ambtelijk” op, maar spreken en handelen ze niet uit en naar het woord van God, dan vallen zij onmiddellijk uit het ambt. Dan behóeft men niet alleen niet naar hen te horen, men mag dat dan zelfs niet doen!

Het „wezen” van de kerkelijke ambtsbediening is dus, dat deze niets anders, niets meer, niets minder is dan het **brengen, aandringen, het onder de klem zetten van het duidelijke woord des Heren.**

En de éنية zorg van een werkelijke ambtsdrager moet zijn, dat hij niets tegen, niets boven, niets buiten het woord zegt en doet. Hij moet liever hardnekkig zwijgen en niets doen, dan éénmaal iets waarvan hij niet weet en aantonen kan dat het is het eigen woord des Heren.

Een ander kenmerk van dat kerkelijke ambt is voorts, dat het **dienst** is, niets meer, niets anders dan dienst, louter dienst. Juist omdat het is aandringen, actualiseren, onder beslag brengen van het woord Gods, daarom moet de persoon van de ambtsdrager volkomen op de achtergrond blijven, ja, geheel verdwijnen achter het woord en hij moet minder willen wezen dan het geringste kerklid en dat ook inderdaad zijn.

Een goede preek is die, waarbij èn preek en preker worden vergeten en het woord

⁵⁾ Institutie IV - 8 - 2.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Gods als een wonder van genade wordt gekend en ervaren. Een goede vermaning is die waarbij de vermaande tot het klare besef komt: Jezus Christus is met mij bezig. Hij worstelt om mijn behoud. En ware christelijke barmhartigheid is zulk een liefdebetoon, dat daarbij de mens wegvalt en Christus zelf daarin op de armen en ellendigen toetreedt.

Als èrgens het bevel van Christus om zichzelf te verloochenen, d.w.z. om radicaal en permanent néén te zeggen tegen zichzelf een vlijm-scherpe toespitsing ontvangt, dan is het wel in de ambtelijke roeping waarmee God komt tot dienaren des Woords, ouderlingen en diakenen.

Het is nu zo, dat de gereformeerde kerken in verband met deze specifieke kerkelijke ambtsdienst ook hebben gesproken van **leiden en leiding**.

In het bevestigingsformulier van de dienaren des Woords wordt namelijk gezegd, dat zoals het het werk van een goede herder is de kudde te **weiden, te leiden, voor te staan** en te **regeren**, het zo ook toegaat met de geestelijke herders, die God over de gemeente gesteld heeft, welke Hij houdt als voor schapen zijner weide.

U hoort het: het formulier spreekt over het werk van de ambtsdragers, speciaal van de dienaren des Woords ook als van **leiden**. Het typeert dat ambtelijke werk, althans een aspect ervan, als **leiden**.

Maar nu moet men goed horen hoe fijn dit kerkelijke formulier dan die leiding omschrijft. Het formulier gaat namelijk aldus verder: Nu is de weide, waarmede de schapen geweid worden, niet anders dan de **verhouding van het goddelijke Woord**, met de aanklevende bediening der gebeden en der Heilige Sacramenten. Hetzelfde Woord Gods is ook **de staf waarmede deze kudde geleid wordt**.

Men merkt het: **leiden** is hier geheel en al bepaald door en ontvangt ten volle zijn inhoud uit het woord van God. **Leiden** is hier niets anders dan het doen horen, het uitleggen, het aandringen, het concretiseren van het woord des HEREN. En de leider is hier de man, die de gemeente **be-ge-leidt**, haar het woord voorhoudend als de bron van haar leven en licht, als de lamp voor de voet, het licht op het pad. Iedere eigen heerschappij, iedere macht vanwege gaven, positie, afkomst, karakter, vroomheid is hier volkomen geëlimineerd. Ze is bij deze leiding volstrekt onmogelijk gemaakt. Deze leiding sluit die radicaal uit. Want ze heeft tot basis en uitgangspunt, ze is ook alleen mogelijk, bij de volledige erkenning, het consequente in praktijk brengen van het woord van de Heiland: een is Uw Meester en gij zijt allen broeders.

7. Kerk en „leiding”

Een van de voor de kerk meest verderfelijke verschijnselen is nu, dat door allerlei oorzaak, ook in haar een wereldse leiding optreedt en haar kerkverwoestend werk verricht.

We willen een paar vormen waarin zich dat kwaad openbaart wat van naderbij bezien.

Het kan voorkomen, dat in de kerk mannen optreden met zeer grote gaven. Ze steken ver boven de menigte uit in kennis, denkkracht, organisatorisch vermogen. We denken als vanzelf aan figuren als Augustinus, Thomas van Aquino, Luther, Zwingli, Schleiermacher, Barth. In de gereformeerde kerken van ons land aan mannen als Voetius, Kuypers, Hoedemaker, Bavinck.

Zulke mannen krijgen invloed. Als vanzelf. Daarvoor behoeven ze niets anders te doen dan schrijven en spreken. Bovendien komen al heel gauw de mensen tot hen om onderwijs en raad in allerlei vragen van de dag.⁶⁾

Maar nu is dikwijls het ellendige, dat ook en vooral in zulke leiders de wereld en het hoogmoedige hart hun machtige invloed doen gelden.

Ze vermengen b.v. dat wat ze uit de Schrift hoorden met de wijsheid dezer wereld. En vooral de bekoring van invloed, macht, eer wordt hun vaak te sterk. Bovendien is het zó, dat de volgelingen van zulke grote figuren voor hen een steeds groter wordende verzoeking betekenen. Deze adoreren hun leider soms tot in het absurde. Zij vragen steeds meer aanwijzingen van hem en geven zich dikwijls al meer kritiekloos aan hem over. Ze richten hun afkeer, minachting of zelfs haat op allen die aan de leider-cultus niet meedoen. Ze identificeren — en dat is het ergste — de zaak des Heren met de leer, de actie van de grote leidsman en vooral met de eerbied voor hem.

Laat ik deze gang van zaken illustreren door te wijzen op Kuypers. Ik doe dat daarom, omdat wij hem terecht als een reformato- nische figuur beschouwen in wie God zijn volk véél heeft gegeven.

Maar wat is van de specifiek kuypersiaanse theologische arbeid in het vuur van de beproeving echt goed gebleken? De dissertatie van Dr Velema klinkt als een doods-klok over de typisch kuypersiaanse constructies.

En hoeveel heeft Kuypers bedorven door zijn steeds sterker wordende Führer-bewustzijn en -houding?

Als Ds Koffyberg in een nobele brochure protest aantekent tegen Kuypers, door een sterke pro-duitsche gezindheid gestimuleerde, goedpraterij van brutaal oorlogsgeweld, dan typeert Kuypers deze gewetensdaad van Ds Koffyberg als een „oproeping van een officier aan de manschappen om eenparig de veldheer(!!) te veroordelen”. Duidelijk komt in deze woorden de „leiders“-mentaliteit van Kuypers tot uitdrukking. Kuypers wéét zich en noémt zich kort en goed veldheer, generaal. De mindere goden zijn de officieren. En het volk? Och, dat zijn de soldaten, die alleen maar gecommandeerd worden!

Wat betekent als men zo spreekt een lof-rede van het ambt aller gelovigen?

Hoe sterk Kuypers uit deze Führer-idee leefde blijkt wel uit wat op de genoemde woorden volgt. „Er zou, zo schreef hij, ook niets onredelijks in gelegen hebben, zo de „Veldheer” onmiddellijk al zijn(!) officieren en gedelegeerden in Deputatenvergadering had bijeengeroepen en zijn veldheersstaf(!) had neergelegd, om voorts door Ds Koffyberg te laten aanwijzen, wie zijn opvolger moest zijn”. „Een officier toch, die, gelijk hier geschiedde, de manschappen als „Calvinisten” tegen den Voorzitter oproept, breekt de krijgswet(!), valt 't Presidium(!) aan, en doet een politieke daad van zeer verstrekkende betekenis”. Het sprak volgens Kuypers vanzelf, „dat Dr Kuypers, en desnoods de Generale staf, op wat wijs dan ook, de verhouding tot dezen officier zal hebben te regelen”.⁷⁾

In deze woorden komt de moderne idee van leiding en leider onbeschaamd en afstotend voor de dag. En men huivert als men zich realiseert, dat de overgrote massa der gereformeerden deze onchristelijke houding en taal toejuichten of op zijn minst goed-

⁶⁾ Bij dit optreden van zeer begaafde mannen krijgen we te doen met het *charismatische* in de ambtelijke dienst, overal, ook in de kerk. De Here geeft sommigen, enkelen, zeer bijzondere gaven om de kerk te weiden en te leiden in en met het woord. Als het goed is worden personen met deze charismatische begaafdheid ook formeel tot een kerkelijk of ander ambt geroepen. In tijden van deformatie staan deze mannen dikwijls fel tegenover de officiële ambtsdragers in de kerk.

⁷⁾ De Standaard van 27 Maart 1915.

keurden. Niet velen hebben het dodelijk gevaar van deze „leiding” doorzien.

Een man als Sikkkel wel!

Hij schreef daarover — en wie weten hoe diep zijn liefde voor en trouw aan Kuypers was beseffen hoeveel het hem gekost heeft zulke woorden te zeggen:

Wij hebben bij Dr Kuypers te doen met een reuzen worsteling, „die noodzakelijk ook bij toeneming zijn leiding in vele opzichten autocraat maakte, vooral bij het klimmen der levensjaren. En die aan anderen, maar ook aan hem, veel leed bracht.

De taktiek ook spande dezen geest sterk: en boven allen is Dr Kuypers hier meester. — De taktiek, met haar groote gevaren, met haar wenden en keeren der dingen, met haar spreken en zwijgen, met haar loven en laken, met haar verheffen en vernederen, met haar waarheid — en met haar onwaarheid.

Eigenlijke openbare discussie in de Anti-revolutionaire Partij en Pers is daardoor hoe langer hoe meer uitgesloten. En verdoffing der geesten, verdooving van energie, verslapping van gemeenschap, verzwakking van liefde en vertrouwen, zijn daarvan niet zoozeer bij het volk, maar wel bij hen, die meer actief meedenken en meewerken, ook het gevolg geweest.

De leiding van Dr Kuypers werd zóó ten deele schier absoluut. Zij bond, bewust of onbewust, meermalen niet slechts aan de beginselen, aan de belijdenis en program, aan Kerk en Partij, aan organisatie en besluit, — maar eigenlijk ook aan de geschriften van Dr Kuypers, aan zijn bladen, aan zijn woorden en handelingen, aan zijn naam, aan zijn persoon, aan zijn fouten ook, aan zijn plan en opzet, bekend of niet bekend. En dat terwijl Dr Kuypers vrij bleef om zijn houding, zijn plan, zijn taktiek, en ook zijn woord, te wijzigen of anders te duiden.

En ach! er is hier ook „ijdelheid der ijdelheden!”

Deze schaduwen zijn niet tegen te spreken. Niet tegen te spreken is, dat sinds jaren hierover leed en weerzin groeien”.⁸⁾

Deze kritiek is voornamelijk én scherp. En tegelijk is ze indirect een meesterlijke tekening van enkele boze aspecten en kwade gevolgen van de moderne leiding.

Ik geloof, dat men in de kuypersiaanse dagen zich véél te weinig bewust is geweest van het geestelijk bederf, dat in de gereformeerde volksgroep door zulk een jarenlang volgehouden leiding wordt aangericht. De slechte dingen van de leiding en de leider worden uiteraard gauwer en grondiger overgenomen en geïmiteerd dan de goede.

Zeker, ik wil nog eens met nadruk zeggen, dat in Kuypers persoon en arbeid ontzaglijk veel aan kerk en volk werd geschonken. Maar wat ik noemde was er — helaas — óók. En het heeft zeer veel kwaad gedaan.⁹⁾

* * *

Een andere wijze van infiltratie der moderne leidingsidee is de vorming van groepen in de kerk en de christelijke wereld.

Wanneer men de kerkgeschiedenis van vóór de wereldoorlog nagaat en daarbij ook een beetje achter de schermen kon zien, ontdekt men dat heel duidelijk. En het is voor ons allen noodzakelijk dat kwaad grondig te leren kennen om het te herkennen als het ons dreigt te verstikken.

Zo'n groep, kerk of christelijke actie nu wordt soms gevormd rondom een leider of iemand wie het gelukt daarvoor door te gaan. De trouwe volgelingen scharen zich rondom hem. Zij koesteren zich in zijn macht, glans, glorie. Maar ze leveren zich ook geheel of ten dele aan zo'n „leider” uit en laten zich, dikwijls onbewust, soms ook in het naïeve besef van iets groots te presteren, tot instrumenten maken in diens actie, in de propaganda voor of de verwerkelijking van diens ideeën.

Groepsvorming vindt evenwel ook plaats en zelfs in nog sterker mate onder de epigonen van een heengegane leidersfiguur! Men is onder de hypnose van de leider en in de vaste greep van diens leiding onzelfstandig geworden. Aggressiviteit, bravoure, brutaliteit,

⁸⁾ In *heilige Roeping*, de leidingskwestie in de Antirevolutionaire partij, Amsterdam, 1916, p. 17/18.

⁹⁾ Hoe sterk de leiders- en leiding-idee doorwerkte in de antirev. partij werd aangetoond in *Kracht en doel der politiek*, I, Zijn (Schoutens) nieuwe orde voor het partijleven, p. 9 v.

teit, bekrompenheid en krampachtigheid zijn daar soms de onmiskenbare kentekenen van. Toen de leider wegviel tuimelde men in een vacuum. Dat poogt men dan op te vullen door een soort cultus van de heengegane leider in het leven te roepen. In hem was immers het theologische, kerkelijke, of ander „leven” tot ongekend hoge, misschien zelfs wel tot de hoogste ontplooiing gekomen. Welnu dan kwam het er ook vóór alles op aan zijn erfenis te bewaren. Men zag niet in dat deze wijze van doen o.a. een elementaire miskenning is van een wéerkelijke grote in het koninkrijk Gods.

Degenen die zich nu zo om de grote leider scharen of zich aan diens posthume verering en veelal onbewuste canonisatie overgeven, vormen nu als vanzelf een groep, een partij, soms zelfs een kongsi. Wie daarin het meest de pose, de taal van de leider vertoont en diens ideeën het trouwst als de reine dieren herkaut, staat in zo'n groep als vanzelf vóóran en wordt door de mensen met weinig zelfstandig oordeel gemakkelijk als een soort opvolger van de leider of in ieder geval als een trouw erfenisbewaarder aangezien. Een dergelijke groep beschouwt zich als vanzelfsprekend ook als de kern, eventueel zelfs als de redster, van de kerk en de beweging. Wie niet meedoet in deze groep, wie zich distancieert van deze helden- of heiligenverering is als zodanig reeds verdacht.

Veelal is het voorts ook zo, dat de prominenten van de groep met strategische blik het kerkelijke en organisatorische leven overzien om de sleutelposities daarvan te bemachtigen. Uiteraard alleen ter wille van het heil der kerk en de bewaring van het pand! Bij verkiezingen en beroepen wordt naar partijcategorieën gedacht en gehandeld. Leiders van de groep bemoeien zich b.v. met het beroepingswerk én de beroepen om het door hen gewilde front zo sterk mogelijk te maken. Speciaal de organisaties, en dan meer vooral die van de jeugd, zijn een begerlijk bezit voor deze partijmensen. Wie de jeugd heeft, heeft immers de toekomst.

Zeker, wie niet tot de groep willen of mogen behoren kunnen en mogen wel meedoen. Want men wil kerk, partij, organisatie toch ook graag groot zien. Ze mogen b.v. domine zijn in een kleine plaats, in een eenvoudige gemeente. Ze mogen ook gerust stichtelijke stukjes schrijven en zo, die toch niemand leest. Maar de „leiding” — néén die mag deze lieden niet worden toevertrouwd. In het kerkelijke leven niet en nergens. Die is alléén voor de mannen en vrouwen van de groep.

De groep geeft voorts tot in finesses aan wat overal gedaan moet worden. Ze koopt het potje van de kerkelijke vergaderingen gaar vóór het op de officiële kerkelijke vuren wordt gezet. Ze loopt door middel van pers en geschrift zo nodig de kerkelijke vergaderingen voor de voeten en schrijft die de marsroute voor. Er moet tóch immers leiding worden gegeven!

Iets demonisch krijgt deze groepsvorming als de groep de meerderheid gaat uitmaken. Want dan kan men het kerkelijk apparaat — kerkeraden, classicale en synodale vergaderingen — en allerlei organisatie gebruiken om de groepswil dóór te zetten en de groepsbelangen te dienen. Dan wordt het anti-kerkelijk en anti-christelijk sectarisme gemaskeerd door kerkelijke autoriteit en „wettige besluiten”. Dan verschaft het zich zelfs het aureool van de leiding des Geestes.

Op deze wijze kan in de kerk één „leiding” optreden, die de wezenlijke kenmerken van de zoeven gesignaleerde élite draagt. Alleen is ze veel verfoeilijker. Want ze heeft zich gecamoufleerd met een christelijk, een kerkelijk masker. En ze treedt op in de naam van Hem, die déze „leiding” haat en verdoemt.

Eén hoopvol aspect is er in deze partijvorming. Wie er zich aan overgeven vormen zelden duurzaam een gemeenschap. Groepsvorming, ook in de kerk, draagt de kiem van ontbinding in zich. Hoe vaak is het niet gebeurd, dat de partijpartners aan elkaar kleefden en elkaar bewierookten alsof ze voor eeuwig aan elkaar verbonden waren! En zie: na korte tijd stonden ze tóch als leeuwen tegenover elkaar!

Slot

Er zouden nog wel meer vormen van deze niet-christelijke, niet-kerkelijke leiding te

signalieren zijn. Men kan ze ontdekken bij professoren, predikanten, kerkeraden, kerkelijke vergaderingen. Ze komen voor ongeacht de beste officiële kerkelijke verordeningen. Ze komen voor als het hart niet werkelijk nederig is. Als de vreeze des Heren niet werkelijk het levensgedrag bepaalt. Als de ambtelijke dienst niet waarachtig beheerst wordt door de bede en de wil om Christus te volgen en zijn gestalte te vertonen.

Ik zal op dat alles nu niet ingaan.

Ik wil er alleen nog op wijzen, dat wij allen rusteloos hebben te strijden tegen iedere neiging om te „leiden”. Daartoe zullen we ons strikt moeten houden aan de vervulling van de ons door God gegeven opdrachten. We zullen de grenzen daarvan stipt moeten eerbiedigen en er steeds voor vrezzen als bemoeial op te treden. We zullen bovendien alle leden der kerk, naar de mate van hun bekwaamheid het volle recht van meespreken en meewerken moeten gunnen in alle kerkelijke en organisatorische actie, ook in de pers. We zullen er op bedacht moeten zijn onze harten open te houden óók voor hen, die naar onze overtuiging aan groepsvorming doen en niet uit reactie in hetzelfde kwaad vervallen. En we zullen moeten dienen, de minste willen zijn, gáárne vergeven. In ons moet al meer verdwijnen de veelal verborgen, maar onge-

looflijke taaie neiging om de zaak der kerk, de zaak van Christus te verwarren met of zelfs te vervangen door onze zaak. We zullen moeten gelóven, dat Jezus Christus zijn kerk alléén wil en kan leiden en dat ook inderdaad doet! En dat wij allen op ons eigen plekje ons eigen plichtje hebben te doen. Niet meer dan dat. Alle program van actie, berekeningen, diplomatie, tactiek en strategie zijn in de kerk contrabande. Christus doet zijn koninkrijk komen en bouwt zijn kerk. Wij weten ook nu nog niet de „tijden” en de „gelegenheden” daarvan. Wij hebben alleen maar onze door Hem ons opgedragen, steeds zeer beperkte, taak te verrichten. Christus zorgt voor het gehéél. Hij integreert alles wat de zijnen gehoorzaam doen in het geheel van zijn werk.

We zullen elke dag de ootmoed moeten leren, de nederigheid, die de kern is van het christen-zijn. En we zullen moeten bidden dat de Here zijn kerk genadig moge bewaren voor kerkelijke leiders en haar steeds moge geven ambtsdragers die werkelijk zeer klein van zichzelf en groot van hun Heer Jezus Christus denken!

Moge bij dit alles „Opbouw” enige hulp en steun verlenen!

C. V.

Geen A.O.W. voor dominee?

Er is rumoer in onze kerken over de Algemene Ouderdomswet, en dat rumoer gaat — zoals met kerkelijk rumoer welhaast gebruikelijk is — doordringen tot de generale synode. Ook reeds in 1956, toen de wet in de Kamers aan de orde was, kwamen uit onze kringen bezwaren daartegen naar voren, die ten dele aansloten bij die welke waren opgeworpen tegen de eerdere Noodwet Ouderdomsvoorziening van 1947, maar nu de wet eenmaal tot stand is gekomen en sedert 1 januari 1957 in werking is schijnt men daaraan in het algemeen wel te moeten geloven, d.w.z. voor de gewone mensen. De bedenkingen richten zich nu voornamelijk hiertegen, dat de wet de predikanten met die gewone mensen over één kam scheert, dat zij ook de dominees wil doen delen in de lusten en in de lasten die uit haar voortvloeien, dat dus de dienaren des Woords als ieder ander ook A.O.W.-premie moeten betalen en dat zij, 65 jaar oud geworden zijnde, ook „van Suurhoff zullen trekken”. De bedenkingen tegen de wet in het algemeen zijn wel niet vervallen, maar haar toepassing óók op predikanten doet de maat overlopen; in een adres van de kerkeraad van Uithuizermeeden aan de Minister van Financiën wordt te dien aanzien zelfs een en andermaal gesproken van **gewetensnood** waarin de predikanten (en daardoor indirect ook de kerkeraden) door de zó onverbidde algemeenschap van de algemene wet komen te verkeren.

Zulke bezwaren moeten we ernstig nemen; de zware woorden immers die gebruikt worden duiden aan dat men van mening is dat hier de overheid iets vraagt wat de Here niet wil dat we doen zullen. En als dat waar is, dan geldt dat niet alleen voor de predikant van Uithuizermeeden en voor enkele anderen die blijk gegeven hebben van eenzelfde gevoel te zijn, maar dan geldt dat voor al onze predikanten, ook voor dat merendeel onder hen wier geweten nog rustig schijnt te zijn; om maar te zwijgen van predikanten buiten onze kerken.

De kerkeraad van Uithuizermeeden heeft als gezegd over de zaak gerequestreerd aan de Minister van Financiën, daarbij herinnerend aan petities die in 1956 door verschillende kerken, Schouwerzijl voorop, zijn gezonden aan Hare Majesteit de Koningin, aan de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid en aan de beide Kamers der Staten-Generaal; nu die petities niet tot resultaat hebben gehad dat de wet de predikanten van haar werkingssfeer uitzonderde, althans de mogelijkheid daartoe schiep, kondigt de kerkeraad van Uithuizermeeden aan dat zijn dienaar des Woords zo spoedig mogelijk een uitspraak zal vragen van de rechter (die ten overvloede, schoon niet ten onrechte de **onafhankelijke** rechter wordt genoemd) over de vraag of de predikanten inderdaad aan de

wet onderworpen zijn; de kerkeraad doet blijken van oordeel te zijn dat hij argumenten voor een ontkennende beantwoording kan putten uit artikel 1 van de wet op de kerkgenootschappen van 1853, en voorts, nog gewichtiger, uit het Tractaat van Rome van 1953, waarmee bedoeld wordt de Europese conventie over de rechten van de mens, „waarin de toetredende staten de praktische beleving van de vrijheid van godsdienst aan hun onderdanen hebben gewaarborgd. (Ook Nederland).”

Die wet van 1853 is het niet overbelangrijke wetje dat totstandgebracht werd na de april-beweging; zij bevat enkele beperkende bepalingen terzake van het dragen van kerkelijke gewaden, terzake van de oprichting van een kerkgebouw binnen 200 ellen van een bestaande kerk en terzake van klokgelui; zij behelst voorts sanctiebepalingen terzake van het z.g. processieverbod; zij schrijft Koninklijke goedkeuring voor op de plaats van vestiging van synodale vergaderingen en hoofden, die kerkgenootschappen vertegenwoordigen of besturen, en eveneens een Koninklijke toestemming voor het aanvaarden van een kerkelijke bediening door vreemdelingen; en zij bepaalt — afgezien van enkele minder belangrijke zaken — dat bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur van kerkgenootschappen aan de Koning moeten worden medegedeeld. En dit alles wordt dan ingeleid door een zeer algemene bepaling, neergeschreven in artikel 1 lid 1: **Aan alle kerkgenootschappen is en blijft de volkomen vrijheid verzekerd alles wat hunne godsdienst en de uitoefening daarvan in hunnen eigen boezem betreft, te regelen.**

Zo'n uitspraak van de rechter zal de predikant kunnen vragen door bezwaar te maken tegen de betaling van premie; volgens de Algemene Ouderdomswet kan dat op dezelfde wijze en bij dezelfde instanties als waarop en bij welke men bezwaren maakt tegen aanslagen in de inkomstenbelasting (of tegen inhouding van loonbelasting); in hoogste instantie zal dus de Hoge Raad daarover moeten oordelen.

Nu acht ik voor mij de kans niet zo heel groot dat de rechter (de onafhankelijke!) de predikant van Uithuizermeeden en degenen die met hem van eenzelfde gevoel zijn uit hun gewetensnood zal helpen. Maar misschien kan ik hen van dienst zijn, en tevens anderen die nog wel niet van gewetensnood willen spreken, maar die toch wel er over in het onzekere zijn gaan verkeren hoe zij in deze moeten handelen.

Principieel niet, maar praktisch wel van belang is, dat die A.O.W. nog wel door andere A.W.'s zal worden gevolgd; reeds is een ontwerp Algemene Kinderbijslagwet bij de Tweede Kamer ingediend (waarover de kerkeraad van Uithuizermeeden eveneens, aan de

Kamer, heeft geadresseerd) en een soortgelijke regeling voor hulp aan weduwen en wezen is in voorbereiding. Van vele wetten te maken is geen einde, en wie voorschriften vermeerderd, die vermeerderd de problemen... en mogelijk ook de gewetensnood. De zaak is stellig onze aandacht waard. Zij zal ook de aandacht van de synode van Bunschoten-Spakenburg moeten hebben, daar de classis Gouda-Leiden-Woerden heeft verzocht terzake van de A.O.W.-verplichtingen voor predikanten een uitspraak te doen. Ook deze classis acht het in strijd met Schrift en belijdenis, en vervolgens ook met artikel 1 van de wet van 1853, dat ook de predikanten onder de bepalingen van de wet zijn gevangen; zij verzoekt de synode, zo een procedure bij de rechter geen baat mocht brengen, door middel van haar deputaten voor correspondentie met de hoge Overheid zich te wenden tot de daartoe bevoegde instanties of rechtstreeks tot de Kroon om aan deze de gewetensnood voor te leggen, waarin de Kerken en haar dienaren door de A.O.W. worden gebracht, en haar dringend te verzoeken een dusdanige regeling in het leven te roepen, dat de predikanten vrijgesteld kunnen worden, zowel van alle premie, als van alle daarvoor in de plaats gestelde belastingbetaling en dan uiteraard ook geen recht kunnen laten gelden op enige uitkering krachtens de A.O.W.

Wat dit laatste betreft nog deze feitelijke inlichting: de wet opent in artikel 36 de mogelijkheid voor degene die gemoedsbezwaren heeft tegen de in haar geregelde verzekering¹⁾ om vrijgesteld te worden van verplichtingen volgens de wet; in de plaats van de premie waarvan men is vrijgesteld moet men dan echter een gelijk bedrag aan belasting extra betalen; wanneer de gemoedsbezwaren bij het klimmen der jaren verdwijnen kan men, 65 jaar geworden, alsnog de A.O.W.-uitkering ontvangen.

Wat zullen we nu van deze dingen zeggen? In de eerste plaats willen we aandacht schenken aan het belangrijkste argument dat uit de Heilige Schrift wordt aangevoerd. In alle schriften die boven werden aangeduid wordt dit gevonden in 1 Corinthen 9 : 13 en 14. Er worden meer teksten geciteerd, maar die hebben stellig ook naar de mening van de adresserende kerkeraad en de zich tot de synode wendende classis voor de vraag die in 't geding is (en die bij de rechter in 't geding komt) niet dat gewicht als deze beide teksten uit de eerste brief aan de Corinthiërs: „**Weet gij niet, dat zij, die in het heiligdom den dienst verrichten, van het heiligdom eten, en zij, die het altaar bedienen, hun deel ontvangen van het altaar? Zo heeft de Here ook voor de verkondigers van het evangelie den regel gesteld, dat zij van het evangelie leven.**”

Wat leest men hier nu uit in dit verband? Wel, duidelijk dit, dat de Dienaar des Woords moet leven van wat de gemeente daarvoor opbrengt, met zijn hele gezin (om alvast ook aan de Algemene Kinderbijslagwet te denken), gedurende de tijd dat hij actief dient en ook wanneer hij emeritus zal zijn; en mocht hij bij zijn overlijden een weduwe en/of nog hulp behoevende kinderen achterlaten, dan moeten ook die door de gemeente(n) onderhouden worden. Zo moet het, en als dat onderhoud geheel of ten dele op andere wijze geschiedt, dan is dat tegen de Schrift. Wel reageert de kerkeraad van Uithuizermeeden later in zijn adres op de gemaakte tegenwerping dat predikanten toch soms ook inkomsten hebben uit anderen hoofde, bijv. als leraar godsdienstonderwijs; maar dat is volgens de kerkeraad toch heel iets anders, en niet te vergelijken met uitkeringen uit de overheidskas of uit door wettelijke dwang gevormde kassen, waartegen de bezwaren juist gaan. Maar als men zo spreekt, dan is men toch kennelijk het hoofdargument uit 1 Corinthen 9 : 13 en 14 weer vergeten, want deze teksten spreken in geen enkel opzicht over de overheid, directelijk noch indirectelijk.

Wil men dat argument uit deze brief van Paulus volhouden, dan moet men het zo lezen: wat hier gesteld wordt is de **regel**, en waar niet naar deze regel gehandeld wordt, daar wordt deze norm uit Gods Woord geschonden. Maar kan men deze lezing volhouden? Ik

¹⁾ ten onrechte stelt de Kerkeraad van Uithuizermeeden dat deze mogelijkheid slechts bestaat voor degenen die principieel bezwaar hebben tegen elke soort van verzekering.

meen van niet. Men leze het gehele gedeelte waarmee deze teksten besluiten, de verzen 1—14; Paulus verdedigt daar zijn apostelschap, dat in het bijzonder de Corinthiërs wel mochten erkennen (vs 2), wat zij blijkbaar niet altijd van harte en zonder innerlijke of zelfs uiterlijke weerstanden deden. En op grond van dat apostelschap poneert Paulus dan zijn **recht** om ook de materiële gaven van de gemeente tot zijn levensonderhoud te ontvangen. „Hebben wij geen **bevoegdheid** om te eten en te drinken?” (Vs 4). „Hebben wij geen **bevoegdheid** om een zuster als vrouw mede te nemen...?” (Vs 5). „Of hebben alleen ik en Barnabas geen **bevoegdheid** om vrij te blijven van handenarbeid?” (Vs 6). Met voorbeelden uit het gewone leven dringt Paulus dit dan nader aan: „Wie doet ooit dienst in het leger en betaalt zijn eigen soldij? Wie plant een wijngaard zonder van de vrucht daarvan te eten? Of wie weidt een kudde en geniet niet van de melk der kudde?” (Vs 7, 8). En hij herinnert aan het voorschrift uit de wet van Mozes: „Gij zult een dorsenden os niet muilbanden”. (Vs 9). „Indien wij het zijn, die voor U het geestelijke gezaaid hebben, is het dan te veel, dat wij van U het stoffelijke zouden oogsten? Indien anderen deel hebben aan de **bevoegdheid** over U, wij niet veel meer?” (Vs 11, 12).

Paulus poneert hier dus steeds weer zijn **recht**, zijn **bevoegdheid** om stoffelijk levensonderhoud van de gemeente te ontvangen. En hij wijst daarmee stellig de onwillige gemeente op haar plicht. Maar geenszins zegt hij dat het nooit anders **mag** dan dat een dienaar leeft van de gaven der gemeente. De dorsende os mag niet gemuilband worden, hij moet **gelegenheid** hebben om ook te eten van het koren dat hij dorst; maar is die os in overtreding indien hij niet daarvan eet, maar elders zijn maaltijd vindt? Ik meen dat die os dat wel met een goede conscientie doen kan. Kan, want natuurlijk is niet **alle** elderseten geoorloofd.

Trouwens, ook Paulus en Barnabas zelf hebben van de bevoegdheid die Paulus zo uitdrukkelijk poneert geen gebruik gemaakt, naar hij vervolgens met zoveel woorden schrijft in vers 12 (en later nogmaals in vs 15). En daarop volgen dan, als conclusie van het besproken gedeelte, de verzen 13 en 14, die ik boven citeerde en die Uithuizermeeden en Gouda-Leiden-Woerden de autoriteiten resp. de synode onder 't oog brengen.

Ik kan dus in deze verzen, in hun verband gelezen, niet zien een veroordeling heel in het algemeen van het verkrijgen van stoffelijke middelen van levensonderhoud door de predikanten en de hunnen, anders dan uit de gemeente. En in het bijzonder tegen de overheid richten deze woorden uit Paulus' brief zich zeer evident niet. Deze verzen zijn niet terzake tegen de overheid, met betrekking tot de A.O.W. of tot enige andere maatregel die kerken of predikanten raken; zij zijn wel terzake tegen gemeenten die niet op voldoende wijze, of niet van harte, datgene aan hun predikanten verschaffen — naar de mate van hun vermogen uiteraard²⁾ — wat zij nodig hebben voor hun stoffelijk levensonderhoud, en voor hun geestelijk op peil blijven eveneens.

Kijk, nu ben ik, als jurist schrijvende over de A.O.W. begonnen met een stukje exegetisch... neen, dat is te veel gezegd: met een eenvoudig lezen van die teksten uit de Schrift die de bezwaren voornamelijk droegen, in hun verband. Misschien overtuig ik de theologen niet, maar zij zullen dan toch goed doen mijn lezing van 1 Corinthhe 9 : 1—14 te overwegen eer zij die verzen 13 en 14 ten grondslag gaan leggen aan hun actie bij de burgerlijke rechter, want die is ook maar jurist.

Mijn conclusie tot hiertoe is: uit de Schrift is niet aangetoond dat een predikant, actief of emeritus, **alleen maar** leven mag van de stoffelijke gaven der gemeente(n). Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat de A.O.W. met haar premie-verplichtingen en aanspraken op uitkeringen goed is; maar wel dat zij voor predikanten niets slechter is dan voor gewone mensen. Over die wet zo heel in 't algemeen valt nog wel iets te zeggen, en daarbij is ook nog wel weer in 't bijzonder op predikanten en kerkelijke gemeente te letten. Maar vooraf moet ik toch eerst nog iets naders zeggen over de andere pijler van de bezwaren: artikel 1 van de wet op de kerkgenootschappen van 1853. Voor predikanten en kerkmensen kan deze pijler misschien op zichzelf minder solied schijnen dan de andere die reeds te zwak werd bevonden, maar mogelijk denken zij dat de rechter zo'n wettelijk argument meer zal aanspreken dan een bijbels argument. Laat ons dat nader bezien, in een volgend artikel.

H. D. VAN WIJK.

²⁾ d.w.z. dat is het minimum; boven vermoeden is niet ongeoorloofd, vgl. 2 Cor. 8 : 3.

Naar de top der aarde

(II)

Kopenhagen, dat in het Deens Kóbenhavn geheten is, zou zuiver vertaald beter Kopenhagen kunnen heten. Nog nauwkeuriger zou zijn Koopmanshaven. Oorspronkelijk toch heette de stad zonder meer Havn, wat haven betekent. Later werd de naam uitgebreid tot Kóbmánnehavn of Koopmanshaven, wat ten slotte in Kóbenhavn is overgegaan. De stad ligt op het grootste van de 500 Deense eilanden, Seeland, en het kleine eiland Amager. Groot Kopenhagen, dat Frederiksberg omvat met over de 100.000 inwoners en Gentofte met circa 90.000 en dat bovendien nog 11 voorsteden heeft, telt momenteel ver over de 1 miljoen inwoners. De stad Kopenhagen zelf, in 1500 niet meer dan 1000 mensen herbergende, heeft nu een bevolking van omstreeks 800.000. Ongeveer een kwart van de Deense bevolking woont in het gebied van Groot Kopenhagen. Kopenhagen is verreweg de grootste stad in Denemarken, want de steden, die er op volgen, als Aarhus en Odense, zijn belangrijk kleiner en hebben elk niet meer dan ruim 100.000 inwoners.

Kopenhagen, dat op een eeuwenoude geschiedenis kan terugzien, legt ook in zijn bouwwerken daarvan getuigenis af. Het heeft een oude stad en een nieuwe stad. In de laatste treft men tal van grote, moderne gebouwen aan. Op het ogenblik is men er weer bezig een zeer hoog en groot pand op te trekken, op het dak waarvan men zelfs een landingsplaats voor helioplans zal gaan inrichten. Wat de nieuwe bouwwerken betreft zou ik voorts nog willen noemen de Grundtvigskirke te Bispebjerg, dat tot Groot Kopenhagen behoort, welke kerk door zijn aparte

en toch indrukwekkende, echt kerkelijke bouwstijl een bepaald imponerende indruk maakt. De architect heeft in de vormgeving de stijl van de oude, Gothische kerken van het Deense platteland gevolgd en deze creatie tot een groots uitvoering weten te brengen. De kerk draagt de naam van de grote kerkenvolksleider en dichter uit de 19e eeuw, bisschop N. F. S. Grundtvig. Jammer, dat ik geen foto kan laten afdrucken, anders zou U het imposante, statig oprijzende bouwwerk mee kunnen bewonderen. In de kerk zelf treft men enige grote ruimten aan, waarin afzonderlijke kerkdiensten kunnen worden gehouden. Om nog twee andere, grote bouwwerken van de verschillende, die men er aantreft, te noemen, zou ik willen wijzen op het radio-station en het stadion.

Kopenhagen is een zeer interessante stad, architectonisch van een rijke, gevarieerde compositie. Er zijn gedeelten, die met hun buitenterasjes met straalverwarmers voor de koudere tijd van het jaar, bepaald aan Parijs doen denken. Er zijn ook gehele wijken, waar men wat de architectuur betreft, zich in eigen land waant te zijn. Ik had dezer dagen een Deense gast op bezoek, die, toen hij Amsterdam zag en daarbij speciaal de gevels van de huizen aan de grachten bewonderde, duidelijk de overeenstemming in stijl tussen zijn land en het onze ook van zijn kant bevestigde. De typische trapgevels aan de oude huizen in Kopenhagen wekken terstond herinnering op aan de Nederlandse bouwkunst uit de 16e en 17e eeuw. Deze verwantschap heeft overigens niet te verwonderen, want Nederlandse architecten hebben daar met name in deze 16e en 17e eeuw belangrijke bouwwerken ontworpen en tot stand gebracht. Zo treft men

er in de stijl der Renaissance aan de Beurs van Kopenhagen met zijn gedraaide torentjes, gebouwd door de Nederlandse bouwmeester Hans Steenwinckel. Het slot Rosenburg is ook van een onbekend gebleven Nederlandse architect. Deze bouwwerken dateren uit de eerste helft van de 17e eeuw. In de tweede helft van de 17e eeuw werd naar ontwerp van Evert Jansen in baksteen het paleis Charlottenburg gebouwd. In die tijd ontwierp Lambert van Haven de Verlosserskerk (Frelserkirke). Een andere grote kerk, waaraan in het begin van de 18e eeuw werd begonnen en waaraan 125 jaar is gebouwd, is de Marmor-kirke. Wie prachtige beeldhouwwerken wil bewonderen, kan ik niet genoeg aanraden, het Thorvaldsen museum en de Glyptothek te bezoeken. De laatste is een geschenk van een der grote Deense brouwerijen, die voor het land een belangrijke bron van inkomsten vormen. In het laatstgenoemde museum heb ik tal van prachtige beeldhouwwerken van Rodin kunnen bewonderen. Kopenhagen heeft meer interessante musea, maar de beide genoemde vooral zijn een bezoek ten volle waard.

Wie zin voor geschiedenis heeft en met hulp van een rijkdom van zaken, die tot het leven van voorbijgegangene eeuwen hebben behoord en bewaard zijn gebleven, zich wil inleven in datgene, wat deze tijden cultureel hier in het Noorden hebben gebracht, hij of zij kan hier kostelijke uren doorbrengen. Hem of haar is aan te raden o.a. een bezoek aan Frederiksborg, een kasteel, dat als museum van nationale geschiedenis is ingericht en dat in 69 vertrekken het leven van Denemarken van de Middeleeuwen af ons naderbij brengt. Wie de Oudheid mint, kan ik ook aanraden een bezoek aan Kronborg, het kasteel te Helsingør, dat, liggende aan de ingang van de Sont, voor de kenners van Shakespeares drama Hamlet weer op geheel andere wijze het verleden voor de geest roept en ons in de sfeer van Hamlet brengt. Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat dit drama van Shakespeare hier in de zomertijd op het slotplein als openluchtspel vaak wordt opgevoerd. In deze omgeving ligt ook Fredensborg, de zomer-residentie van de Deense koning. In het park er omheen, dat voor het publiek toegankelijk is met uitzondering van een deel, dat voor het privéleven van het Koningshuis is gereserveerd, maakte ik een aangename wandeling met mijn Deense vrienden op een zomerse dag.

Vele bezoeken heb ik in een reeks van jaren in de musea en kastelen gebracht, waarbij ik in de stille bewondering gestaan heb voor de vaak uitbundig weelderige en luisterrijke wijze, waarop de renaissance in de kunst hier zijn triomfen viert. Het is mij nooit teveel er weer terug te komen. Denemarken is een rijk land wat historische cultuurschatten betreft en reeds alleen om wat in al die paleizen en kastelen is verzameld, is voor wie daarvan houdt, een reisje erheen zeer aan te bevelen. In onze drukke, gejaagde wereld is het een weldaad zonder meer hier in het huis van vroegere eeuwen met een bewonderende blik en een gespannen aandacht rond te dolen. Die tijden beginnen weer tot ons te spreken uit prachtige plafond-schilderingen, rijke gobelins en zelfs uit een oud meubel met sleets bekleeding, getuigend van veelvuldig gebruik van hen, die ons voorgingen. Het is wel een hele sprong, maar zulke intieme herinneringen bewaar ik b.v. ook aan het voetenbankje in het Escorial in Spanje, waarop de ons wel bekende Philips II zijn pijnlijke voeten pleegde neer te leggen, en aan de draagstoel, waarin hij vanuit Madrid naar dit op de Spaanse hoogvlakte gelegen Escorial werd gebracht, hij, die in zijn eigen land als een ware vader des vaderlands wordt geëerd, ook al hebben wij aan hem andere herinneringen. De eenvoudige tekenen van menselijk lijden als deze attributen, hebben op mij meer indruk gemaakt dan b.v. de ronde taartachtig aandoende grote marmeren tombe in het midden van het mausoleum in het Escorial met in de rondte in nissen de gebeenten der overleden vorsten.

Wie op zoek is naar groots natuurschoon als het bergland ons kan verschaffen, hij behoeft hier niet heen te gaan, want het beeld van het land is als van een golvend weide- en bouwland, minder vlak dan bij ons, maar toch overigens duidelijk bewijzend, dat Denemarken is een land van melk en boter. Deze laatste vind ik er bepaald beter dan bij ons; smakelijker en met meer aroma. Ik ben geen

zuivel-deskundige, alleen maar een eenvoudige (fijn)-proever. Het zou kunnen zijn, dat wij boter van betere kwaliteit exporteren dan we hier consumeren, maar dan zou ik erop willen wijzen, dat ieder blokje boter in ons land door de buitenlander geproefd, bepaald minder reclame is voor onze zuivel-industrie dan dit het geval is in Denemarken. Wat in de Deense hotels wordt gegeven, is meteen de beste reclame voor het Deense product. Dit culinair opmerkingje en het Spaanse uitstapje moesten even ertussen door.

Keren we terug naar Kopenhagen, dat ik in ieder opzicht een zeer interessante stad vind, architectonisch van een rijke compositie. Bepaald mooi vind ik ook, dat de stad aan open zee ligt. Dit heft meteen alle beslotenheid en iedere beklemming van alleen maar stad met stenen op. De Langelinie is een boulevard langs de kust met de zeer bekende kleine Meermin, een fraai beeldhouwwerk in het water aan de kant.

Midden in de stad, vlak bij het station, ligt een groot complex van park en gebouwen, Tivoli geheten, van internationale vermaardheid. Daar spelen des avonds in de seizoentijd van lente en zomer tot in de herfst op minstens acht verschillende plaatsen kapellen. De beminster van de fijnste klassieke muziek kan er terecht, om te horen wat de beste orkesten brengen, maar ook de liefhebber van het meer luchtige genre en van de moderne muziek. Doch dat niet alleen. Het complex bevat voorts ook die attracties, als carousels en schiettenten, die tot de kermisgeneugten behoren. Ik herinner me geen tweede gelegenheid, waar op deze wijze elck wat wils wordt geboden. Tweemaal per week, op Woensdag en Zaterdag, is er groot vuurwerk in de seizoentijd. Bovendien heeft Tivoli ook een legertje, dat door het park trekt. Het is de uit de beste scholieren van Kopenhagen samengestelde jeugd-garde, gestoken in uniformen van de garde met rode en zwarte uitmonstering en kolbakken op het hoofd. De generaal op zijn grijze schimmel met getrokken degen gaat voorop. Het kleurige en zeer leuk aandoende geheel trekt altijd bekijks, wanneer men dit miniatuurleger stram, het geweer op de schouder, ziet voorbij marcheren op de tonen van het eigen muziekkorps, dat het leger op zijn tocht begeleidt. Dit Tivoli vormt voor mij het beste bewijs van een typische Deense trek, de grote goeddelijkheid van het volk, hun hartelijkheid en zin voor plezier. Dit laatste onttaardt ook wel eens hier en daar in te laken frivoliteiten, die aan Kopenhagen mee de naam van Parijs van het Noorden hebben bezorgd.

Tenslotte, wie eens een typisch Deens restaurant wil bezoeken en zich daar te gast wil doen aan een keur van Deense gerechten, hij bezoeke b.v. „7 Smaa Hjemmet”, een restaurant met 7 kleine kamertjes voor gasten geheel in stijl van de vorige eeuwen met een hanglamp boven de tafel. Dezelfde eigenaar heeft ook pas een nieuw restaurant geopend, de „7 Nationer”, de 7 naties, waarin men stijl en interieur van verschillende landen over de gehele wereld heeft gecreëerd. Een bepaald uniek hotel van dezelfde eigenaar is Kystens Perle, Parel van de Kust, aan de kust gelegen op het eiland Seeland, niet zover van Kopenhagen. De pensionprijzen, waarnaar ik informeerde, viel mij mee.

Ditmaal vertoefde ik op de heenreis maar kort en op de terugreis wat langer in Kopenhagen, bracht er ook het weekeinde door. Des Zondags bezochten we de Engelse kerk aan de Langelinie, waarin na de speciale dienst voor de Engelse Marine, die er met een vloot-

eskader lag, een tweede kerkdienst werd gehouden. De preek handelde over het penningsske der weduwe. Het woord was direkt erop gericht, om het enig nodige de centrale plaats in ons leven te geven. De preek zette in met een kostelijk staaltje van droge, Engelse humor, wel geschikt om ingezonken luisteraars te activeren. Ik kan niet anders zeggen, dan dat het, op de wijze, waarop het geboden werd, een verantwoorde plaats had in deze bediening van het Goddelijk Woord. Overigens draagt de dienst een sterk lithurgisch karakter en doen de gewaden der kerken-dienaren beslist Rooms aan. Rome en de Anglicaanse kerk hebben, zoals bekend, zeer veel gemeen, ook al zijn er nog zeer principiële verschillen aan te wijzen. Wat mij bij herhaling zeer sympathiek aandeed was, dat

een der Engelsen bij de ingang der kerk ons opwachtte, ons van kerkboeken voorzag en een zeer goede plaats bezorgde in de kerk. Dit treft men meer aan in het buitenland. Ik weet wel, met name in onze stadskerken valt er aan een dergelijke wijze van ontvangst niet te denken. Toch gaat er ongetwijfeld bekoring uit van deze hartelijkheid, waarmee men ontvangen wordt. Ook is de rust en de stilte, de ernst, waarmee men in de kerk vertoeft, opvallend.

Dat alles verleent in het uiterlijke grote waardigheid en stijlvolheid aan het kerkelijk samenzijn.

Hiermede willen wij afscheid nemen van Kopenhagen om over te steken naar Zweden.

P. GROEN.

AMERICANA

IX

„Messiaans bewustzijn”

Ons laatste artikel eindigde met de bovenstaande term van Adolf Keller. De uitdrukking „messiaans bewustzijn” in verband met een volk en met volksgevoelens is niet ondoorzichtig, dunkt mij. Het woord messias kennen we allen. Het is het oudtestamentische woord voor gezalfde. Hetzelfde woord dat in het Nieuwe Testament wordt weergegeven met de naam „Christus”; de naam, welke wij gewend zijn uitsluitend aan de Heiland te geven, omdat God zelf Hem heeft verordeneerd en met de heilige Geest „gezalfd” tot zijn drievoudig ambt. Messias of gezalfde wil zeggen, dat God de „gezalfd” heeft aangewezen en geroepen tot een bepaalde dienst. En omgekeerd, dat de „gezalfd”, een door God zelf aangewezen of geroepene is voor en tot een bepaalde taak. Zo is de Here Jezus door God aangewezen en geroepen tot zijn grote dienst om de wereld met God te verzoenen en zijn kerk te redden uit de macht van zonde, satan en dood. Die taak was zijn roeping, zijn dienst, waarvan Hij dikwijls heeft gesproken toen Hij op aarde was, in het vlees, zo toen Hij zei: de Zoon des mensen is gekomen niet om gediend te worden maar om te dienen.

„Messiaans bewustzijn” wil in het algemeen gebruik van anderen of zoals hier van een volk, zoveel zeggen als dat zo'n volk het gevoel, het besef heeft door God zelf te zijn geroepen voor een bepaalde grote taak op aarde, onder de volken. Zo heeft het Joodse volk dat in deze tijden een nationaal tehuis heeft gekregen in Palestina, dit besef óók sterk, zoals in uitingen van de Joodse geest openbaar wordt. Het Joodse volk heeft de Messias, de Gezondene des Vaders verworpen en heeft nu, het Oude Testament lezende met een „deksel op het aangezicht”, die woorden over de Knecht des Heren, naar Wie de volkeren zullen luisteren op zich zelf toegepast, op zich zelf als volk. Het heeft het valse besef, dat het als volk, een bijzondere Goddelijke roeping heeft om de volkerenwereld te zegenen door zijn wijsheid en genialiteit enz. Natuurlijk kweekt een dergelijk roepingsbesef een vaak grenzenloze trots en hoogmoed. Een hoogmoed op eigen gaven, op eigen bloed en ras, een trots op het feit, dat men niet is zoals andere mensen, maar dat men een lid is van dit bijzondere (dikwijls spreekt men dan, zonder dat men weet wat men doet, over „begenadigde”) volk. U proeft in deze hoogmoed, de hoogmoed van de farizeërs uit de dagen, toen de Here Jezus op aarde was, Het wordt een gevaarlijke strik voor een volk, wanneer het zich inbeeldt geroepen te zijn om een bijzondere Goddelijke opdracht onder de andere volken te volvoeren. Het Hitler-Duitsland, door eenzelfde waan als het Jodendom gevangen houdt, gebonden, ging zijn duivelse rol spelen in de volkerenwereld van West-Europa. Het verkeerde in de waan dat het een zeer bijzonder ras was, geroepen om aan de top der volkeren te staan, en dat doende, de volkeren voorspoed en vrede te zullen verzekeren. Het is „de waan der dwaze volkeren”, waarvan in de berijming van Psalm 2 wordt gesproken, waarom de HEERE zal lachen, de „waan” van volkeren, die de Gezondene des Vaders, de Koning van 't heelal verwerpen, om zich zelf een taak

toe te dichten naar de dwaasheid van eigen hart en vlees. De éne weg voor particuliere mensen, geslachten en volkeren is zich onderwerpen aan Hem, naar zijn wegen vragen, luisteren naar Hem, die niet alleen de eeuwige Koning maar ook de hoogste Leraar is.

* * *

Nu dan het amerikaanse volk en dit „messiaans bewustzijn”. Gelijk wij de vorige keer schreven heeft Adolf Keller er op gewezen, dat in de kerkgeschiedenis van Amerika dit roepingsbesef een rol heeft gespeeld. De kerk werd in Amerika vaak geplaatst voor grote opdrachten en zij ging dikwijls met de geestdrift van kruistochtvaarders die taak aanvatten, in het enthousiasme van het: God wil het! De fundering van de amerikaanse staat is aldus geschied. Nóg gevoelen de amerikaanen sterk de Goddelijke leiding en voorzienigheid in de bevrijding en zelfstandigwording van hun republiek der dertien staten. Wij zijn tegenwoordig geneigd om bij deze proclamering van de rechten van de mens en burger, te denken aan revolutionaire invloeden, maar de christen-amerikanen kunnen deze gedachten maar moeilijk verwerken. Voor hen is het een heilig moment geweest, het moment van de proclamering van het vrije Amerika. Zo heeft men van kerkelijke zijde de verovering van het Westen gezien en de afschaffing van de slavernij, de zending, de grote opwakingsbeweging, het social Gospel, de heerschappij van Christus in de verbetering van de maatschappelijke toestanden.

In dit alles werd de roeping van Godswege vernomen, Die het christelijke Amerika een grote taak toevertrouwde. Tegenwoordig, na de tweede wereldoorlog, betekent deze roeping voor vele amerikanen ongeveer dit: gaat heen in de gehele wereld en onderwijst alle volkeren, hoe zij in vrede zullen kunnen samenleven, de democratie godsdienstig verwerklijken, het koninkrijk Gods bouwen en „Christus met vele kronen” zullen kunnen tooien.¹⁾

Daarbij komt dan nog wat. De verschrikkelijke nood in sommige streken van de wereld, de nood van wegzinkende kerken en verhongerende volken in Azië en Europa. En de roep, die in Amerika werd gehoord uit die volken-en-kerken-in-nood: Kom over en help ons. Keller zegt: een visioen van nood opent zich voor de ogen van christelijk Amerika, speciaal na het einde van de laatste wereldoorlog, en de roep om hulp heeft een diepe klankbodem gevonden in offerbereide harten. Maar deze hulproep en de offerbereidheid heeft het besef gewekt, dat Amerika geroepen is om de barmhartige samaritaan van de hele wereld te zijn.

Dan is daar het machtsbewustzijn van Amerika. Macht legt verplichtingen op. Het christelijke Amerika wil aan de wereld tonen hoe macht op een democratische wijze, dat is met verantwoordelijkheidsbesef, op christelijke wijze gebruikt kan worden, niet om te heersen, maar om te helpen. Amerika belooft de macht niet om de macht te begeren, maar de macht om te dienen, om er weer afstand van te doen wanneer dat nodig is.²⁾

Zo is Amerika na de laatste wereldoorlog vooral, gerijpt. Het heeft gestreden en geworsteld, een continent bevolkt, een reusachtig industrieel systeem opgebouwd, een nieuw, sterk, blij, eenvoudig levensgevoel ontwik-

LOONDIENAARS

Christus verzekert, dat niemand een oprecht dienaar zijns Woords en uitdeler zijner genade zijn zal, die niet bereid is zijne krachten daaraan te besteden om niet; en dat alle loondienaars het heilig leraarsambt onwaardiglijk misbruiken en ontheiligen. Overigens is het niet in strijd met dit geven om niet, dat de leraren der kerk door openbare bezoldiging onderhouden worden, indien zij slechts Christus en de Kerk vrijwillig dienen en hun onderhoud als het ware bijzaak bij hun arbeid is.

CALVIJN

keld. Dat is meer dan alleen maar verwerkt geld, meer dan technische ervaring, dat is een gerijpte en rijpende eigen traditie, een menselijke prestatie van de eerste rang. Het is meer: Amerika heeft daarmee een nieuw menstype gevormd, een nieuwe opvoeding opgebouwd, die de mensen onafhankelijker wil maken, een nieuw inzicht in de gemeenschap en haar mogelijkheden, een nieuwe kijk op de vrijheid en de belofte daarvan zich verworven. Ik citeer nogmaals Keller als hij zegt: „Dit zijn geestelijke goederen, die (Amerika) in deze tijd aan de mensheid wil uitdelen. Het wil schenken, opvoeden, redden, bouwen, al deze krachten, weldoend ontladen, omdat het zich thans rijp voelt om leiding te geven, om een nieuw cultuur-tijdperk op te bouwen, een „amerikaanse eeuw”, zoals Henry Luce zegt, ter verwerkelijking van een nieuwe wereldwijde christelijke gemeenschap, zoals de kerken deze verwachten”.³⁾

Hier ziet u hoe zeer de staatkundige aspiraties van Amerika verweven zijn met christelijke roepingsideeën en -beseffen. Er is nog meer. Het „christelijke” Amerika heeft na de oorlog gevoeld, dat het staat in een historisch ogenblik, dat God zelf in dit historisch moment niet alleen roept maar ook bijzondere krachten verleent om de opdrachten en taken die het niet zelf gezocht heeft, maar die in deze gang van zaken Amerika op de handen zijn gezet, te vervullen.

In Amerika wordt de politiek van Foster

Dulles gedragen door deze denkbeelden en beseffen. Tegelijkertijd is in Amerika de idee van de Wereldraad van kerken, van een federatief verband van alle kerken geboren en uitgewerkt in de oprichting van de Wereldraad in 1948. Dezelfde man, die als minister van buitenlandse zaken deze religieuze denkbeelden als drijvende krachten van zijn beleid heeft, heeft in kerkelijke kringen van Amerika een rol van grote betekenis gespeeld bij het voorbereidend werk dat heeft geleid tot oprichting van de Wereldraad van Kerken en tot de ideologie van deze Wereldraad. Deze ideologie wordt gedragen door het „messiaans bewustzijn” waarover wij enkele dingen hebben opgemerkt.

J. MEESTER.

¹⁾ Adolf Keller, Amerikanisches Christentum, Heute, Zollikon, Zürich, 1943, S. 431.

²⁾ Adolf Keller, a.w. S. 432, „Es erscheint als Mission Amerikas, die verantwortliche Macht der unverantwortlichen Gewalt entgegenzustellen, die das europäische System beherrscht.”

³⁾ A.w. S. 432. „Das christliche Amerika fühlt, dass es heute in einen „Kairos” steht. Es glaubt, dass ihm Gott selbst in diesem schicksalbildende Augenblick besondere Kräfte und besondere Aufgaben gibt, die es nicht gesucht hat, sondern die ihm in einer geschichtlichen Stunde gebieterisch vor die Füße gelegt wurden.”

Rondom de C. S. B.

Fundamentele Vragen XXIV

De Calvinistische Studenten Beweging werd 10 maart 1930 opgericht. Vóór die tijd bestond de Gereformeerde Studenten Beweging, die in de zomer van 1918 werd opgericht door vele studenten waaronder E. D. Kraan, G. B. Wurth en G. J. Sizoo en met advies van dr. H. Bavinck, dr. H. Vischer en ds J. C. Brussaard. In deze G. S. B. kwamen de drie studentencorpora samen, namelijk: F.Q.I., S.S.R. en N.D.D.D. Een gemeenschappelijk studentenblad, Fraternitas, werd uitgegeven en jaarlijks een congres gehouden.

Na de synode uitspraken te Assen tegen dr. Geelkerken kwamen er moeilijkheden met een sterke anti-Assengroep onder de studenten. Vele studenten van de V.U. betuigden openlijk hun instemming met Geelkerken. Op 6 februari 1929 trok N.D.D.D. zich uit de G.S.B. terug. Daarna heeft nog kort een tweede G.S.B. bestaan. Tenslotte werd de huidige C.S.B. opgericht die los staat van de andere studentenverenigingen en een nationaal en gereformeerd-interkerkelijk karakter draagt.

Inzake de grondslag van de C.S.B. werd het advies van prof. dr. J. Ridderbos reünist van F.Q.I., dr. C. Tazelaar reünist van S.S.R. en prof. dr. D. H. Th. Vollenhoven reünist van N.D.D.D. opgevolgd. In de voorbereidingscommissie zaten de studenten M. van der Beek, J. W. Bruins, J. H. Hagenbeek, J. H. Mulder, H. N. Ridderbos en C. Veenhof. Door hen werd 10 maart 1930 de C.S.B. opgericht. Het eerste bestuur bestond uit C. Veenhof praeses, H. N. Ridderbos ab-actis I, J. W. Tunderman fiscus, J. Gispen ab-actis II, mej. R. Visser, J. G. Milo en J. H. Mulder.

Mede door deze C.S.B. kwestie kwam student C. Veenhof uit Kampen in aanraking met prof. Vollenhoven en werd hij een ijverig en enthousiast bestudeerder van de wijsbegeerte der wetsidee. De college-dictaten van Vollenhoven vinden we daardoor bij Veenhof in Kampen, die ze aan ds Schilder doorgeeft. Schilder, in Erlangen, wil wel graag alle dictaten van Vollenhoven hebben en betalen, maar hij heeft het te druk om ze goed te bestuderen.

Veenhof heeft als student zowel Vollenhoven als Schilder veel met correctiewerk geholpen. Vollenhoven bij de correctie van de drukproeven van Het Calvinisme en de reformatie van de wijsbegeerte, en Schilder bij de correctie van de drukproeven van Tusschen „Ja” en „Nee” en Christus in Zijn lijden. Tussen de wijsbegeerte der wetsidee en de school van Schilder vormt Veenhof in zekere zin de historische trait-d'union. Dat blijkt ook uit latere jaren.

Het C.S.B. bestuur volgde intussen het spoor van Veenhof als eerste praeses. Hij werkte als zodanig in hartelijke samenwerking met Herman Ridderbos, die destijds secretaris was van de C.S.B. In 1933 kwam — Veenhof was toen niet meer in het C.S.B. bestuur — ds J. W. Tunderman bij Schilder om hem als spreker op het C.S.B.-congres te vragen. Het C.S.B.-bestuur had hem opgedragen om Schilder te wijzen op de wenselijkheid van contact tussen Schilder, Vollenhoven en Dooyeweerd.

Schilder wees echter de uitnodiging af, omdat hij te bezet was. Een paar jaar daarvoor had hij reeds een referaat gehouden. Het C.S.B.-bestuur vroeg toen aan Tunderman of hij ook op de wenselijkheid van contact had gewezen. Daarop heeft deze het bestuur meegedeeld, dat Schilder van een bespreking met Vollenhoven en Dooyeweerd niet zoveel resultaat verwachtte als het C.S.B.-bestuur en de voorkeur gaf aan een gedachtenwisseling door middel van de pers.

Er komen echter praatjes dat Schilder niet op het C.S.B. congres wil komen, omdat daar Vollenhoven en Dooyeweerd zouden zijn. Tunderman hoort dit en schrijft daarover aan Schilder, die hem 9 december 1933 antwoordt. Over zijn verhouding tot Vollenhoven en Dooyeweerd schrijft Schilder, dat hij wat eerstgenoemde betreft, nog nooit iets anders dan aangename ervaringen opdeed, en dat hij met de ander reeds van vóór zijn benoeming tot hoogleraar vriendschappelijk verkeer onderhield, zodat ze elkaar tutoyeerden. „De mensen, die met hun laster dergelijke verhoudingen bederven willen, hebben mij wel daarmee geërgerd, maar ik heb er niet aan gedacht, U voor hun beweringen aansprakelijk te stellen”. Uit het vervolg van de brief blijkt dat Schilder wel contact op prijs stelde, maar dan spontaan en niet georganiseerd. Inmiddels weten we uit foto's in het gedenkboek dat na het overlijden van Schilder werd uitgegeven, dat Schilder op het C.S.B. congres in 1934 te Lunteren is geweest. Ook later verscheen hij daar. We zien hem dan samen met prof. dr. S. Greijdanus en prof. dr. J. Ridderbos, terwijl we hem op afzonderlijke foto's in gesprek zien met Waterink en met Vollenhoven.

Het door Schilder hierboven genoemde persoonlijke contact met Dooyeweerd dateerde uit de jaren vóór 1926. We herinneren ons dat Schilder van 1919—1922 predikant was te Gorkum. Daar ontstond een vriendschappelijk contact tussen Schilder en mr. F. Fernhout. In 1922 verhuisde mr. F. Fernhout naar Den Haag. Zijn dochter trouwde 19 september 1924 met dr. H. Dooyeweerd. Van 1922 tot 1925 stond Schilder te Delft vlak bij Den Haag. Schilder leerde Dooyeweerd daardoor

KRITISCHE KRABBELS

Over-schilderen

Onlangs kochten nederlandse antiquairs in de Verenigde Staten een schilderijtje. Groot werk — dat zagen ze op het eerste gezicht — was het niet. Toch altijd nog zijn veertig dollars waard. Maar toen ze hun aankoop eens nader bekeken rees dra het vermoeden dat zich onder het veertig-dollar-stukje nog 'n ander werk bevond. Bij een technische expertise werd dat vermoeden bevestigd. De kwartslamp bracht aan het licht dat zich onder de koop een Frans Hals bevond en... onder die Frans Hals een Jan van Eyk.

Nu is goede raad duur en de keuze wordt moeilijk. Geeft men het schilderij één schoonmaakbeurt dan komt de hollandse meester aan 't licht, maar blijft Jan van Eyk in de donker. Gaat men tot een dubbele reiniging over dan komt na drie eeuwen Jan van Eyks werk weer tevoorschijn, maar verdwijnt dat van de grote haarlemmer voor goed...

Men zal ons gelukkig niet om advies vragen.

Maar het geval geeft veel stof tot overpeinzing.

Eerst over de laatste man.

Dat moet wel een arme kunstbroeder geweest zijn.

Slecht in de slappe was.

Arm in de kennis van de kunst.

Arm aan kennis van zichzelf.

Zo slecht in de slappe was dat hij te arm was om een stuk linnen te kopen toen hem het aesthetische hart tot daden drong en de inspiratie vaardig werd. Toen vierde hij zijn talenten uit op een oud geval. Niet vermoedend — zo arm was hij in de kennis van de kunst — dat hij, een veertig-dollar-stuk ter wereld brengend, een Frans Hals om hals bracht. Of — dat is ook mogelijk — hij heeft geweten dat hij een Hals onthalsde, maar heeft, bij gebrek aan kennis van zichzelf, gezegd: Ik ben tenslotte óók een schilder! De hals...

Achter deze tragedie ligt de tweede.

Achter de hals Frans Hals.

Heeft hij ook in geldnood gezeten?

Heeft hij in de Jan van Eyk de grote meester niet herkend?

Dat zal bij een eventuele schoonmaak wel niet meer uit de verf komen...

We mediteerden verder.

Die geschiedenis herhaalt zich...

Stil maar, wij weten ook wel dat Schilder bezwaren tegen de juistheid van die stelling heeft ingebracht. Daarom gebruiken ook wij haar met een korreltje zout. ...aar relatief is het wáár.

Er wordt veel overgeschilderd.

Niet alleen in de kunst.

Maar ook in de kerk.

Gróte stukken.

Enige maanden geleden vertelde mij een dominee dat hij — hij was niet eens vrijgemaakt! — op de biddag voor het gewas met veel genoegen gepreekt had over Simon van Cyrene, komende van de akker. En ik mocht zo denken aan „de dingen, die ons van Holwerda geschonken zijn”.

Als de preken eens onder de kwartslamp gingen...!

Menig Schilder-werk zou aan het licht komen.

Men zou ontdekken hoe Knap over-geschilderd wordt.

Oude Paden zouden hervonden worden.

En de tragedies zouden herleven.

Van de predikkunstbroeders, die te arm zijn om nieuw linnen te kopen.

Als U begrijpt wat ik bedoel.

En van de zelfbewusten, die na raadpleging van de Grote Meesters palet en penseel grijpen, een bestaand Meesterstuk overschilderen en een groot werk verduisteren...

Maar: staan wij niet „op de schouders van het voorgeslacht”?

FRATER.

zeer waarschijnlijk bij mr. F. Fernhout in Den Haag kennen, juist in de jaren dat Dooyeweerd bezig was met zijn eerste artikelen over de wijsbegeerte der wetsidee.

J. STELLINGWERFF.

PERSSCHOUW

Leven en werk van Dr R. J. Dam

In het weekblad „Chr. Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs” van 28 juni schreef Dr. Poppema van Groningen over het herdenkingsboekje „Leven en werk van Dr R. J. Dam” het volgende stukje :

Reeds geruime tijd ligt op mijn werktafel een boekje met boven genoemde titel en uitgegeven door de Dr. R. J. Dam-school te Uithuizermeeden, samengesteld door J. Klammer. Ik meen dat dit geschrift nimmer in ons orgaan de aandacht heeft gehad, die het verdient. En toen een collega mij vroeg, het in een artikel dan toch die aandacht nog eens te schenken, heb ik mij direct bereid verklaard. 't Is jammer dat tijdgebrek mij verhinderde het eerder te doen.

Wie was Dr. Dam? Een bijzonder mens en dat niet in één opzicht. Ik heb het voorrecht genoten, al was het maar kort, onder hem te mogen werken aan het Gereformeerd Gymnasium te Kampen. En in die enkele maanden is het mij duidelijk geworden dat hij een bijzondere opvatting huldigde betreffende zijn taak als rector van een Christelijke school. Bepaalde vragen, op de man af gesteld, naar mijn opvattingen ten aanzien van mijn leraarstaak aan zijn school, waren zo dringend principieel, dat ik als jong leraar, overigens zonder orde-probleem, twijfelde aan mijn toekomst in de kring van het Christelijk onderwijs. Dat was voor het eerst, dat ik begreep welk een hoge pretentie wij voeren als we spreken van Christelijk onderwijs. Maar Dr. Dam liet het niet bij het stichten van deze heilzame verwarring bij een jonge leraar, hij was in staat, al was hij filoloog, het een chemicus duidelijk te maken, hoe ook het onderwijs in de meer exacte vakken aan het gymnasium dienstbaar gemaakt kon worden aan de Christelijke opvoeding en vorming der leerlingen.

Bij het lezen van de artikelen aan zijn nagedachtenis gewijd, komt mij deze persoonlijke herinnering aan de vastomlijnde persoonlijkheid van Dr. Dam weer in de zin. En zij, die deze bijdragen hebben geschreven, moeten wel de zelfde ervaring hebben opgedaan, want alles wat ik van hem lees, naar welke geardheid van zijn persoonlijkheid ook gericht, ademt de zelfde geest van karaktervastheid, van geloof en trouw, van scherpzinnigheid en eerlijkheid, van mensenliefde en opofferingsgezindheid.

In de crises van het leven in de oorlog en de bezettingstijd, schitterden deze deugden aan zijn levenskroon. Ze dwongen hem zich op het thuisfront in te zetten voor het vaderland en zijn rijke geestelijke bezittingen die hij in het landelijk verzet met hart en ziel verdedigde tegenover het heidense geweld van de bezetter....

Het levensbericht: „Een leesbare brief van Christus”, beklemtoont reeds direct in sobere bewoordingen de bijzondere persoonlijkheid van Dr. Dam, een persoonlijkheid, die in volgende artikelen naar de veelzijdigheid van het karakter wordt gedifferentieerd als man van wetenschap, als rector van een gymnasium, als voorvechter voor een eigen Christelijke didactiek, en als vader voor zijn leerlingen.

In een volgend hoofdstuk: „In dienst der Kerk” dat aanvangt met een citaat uit een ontwerpartikel van Dr. Dam zelf: „Wij A.R. strijden ten diepste niet om ons bezit, ons land, onze vrijheid, onze cultuur, maar omdat de Almachtige ons roept tot de verdediging van Zijn zaak, Zijn heilige Kerk, Zijn opgroeiende jongens en meisjes, Zijn Nederland, waar Christus Zijn zeven kandelaren heeft”, blijkt welke betekenis de persoon van Dr. Dam heeft gehad voor de vrijmaking binnen de gereformeerde kerk en voor de opleiding van predikanten aan de Theologische Hogeschool te Kampen als lector.

Hoofdstuk IV: „Den Vaderland Getrouwe” schetst ons de verzetsheld Dam, als nationaal-politieke figuur. Wie ben ik dat ik in het raam van dit korte artikeltje daarover zou uitweiden. De inhoud van dit hoofdstuk wekt beschaming bij een ieder die mede verantwoordelijkheid draagt voor het beheer van de geestelijke erfenis waarvoor Dam op zo heldhaftige wijze het leven liet.

Laten we beginnen met kennis te nemen

van zijn leven en streven. En als we ons daardoor dan mogen realiseren wat we, mede door zijn strijd, hebben mogen behouden, dan draagt zijn offer voor ons persoonlijk en voor ons werk rijke vrucht.

Wij zijn vooral blij met de persoonlijke herinnering, in dit stukje gegeven; en verblijden ons er oprecht over, dat dezer dagen ook Dr. Poppema is benoemd tot Inspecteur van het gymnasiaal en middelbaar onderwijs!

VAN HIER EN GINDS

Ook een Vrouwen-comité voor de bibliotheek

In de Chr. Geref. Kerken is een vrouwen-comité in het leven geroepen om te helpen aan de uitbreiding van de bibliotheek van de Theol. Hogeschool dezer Kerken. Op de pas gehouden Schooldag in Apeldoorn kon de eerste „oogst” van de actie van dat comité aan de bibliothecaris der School worden overgedragen. Deze ontving van de penningmeester van dat comité nl. een cheque van ruim f 7000.—.

Beroepingswerk in de Ned. Herv. Kerk

Op de laatst gehouden vergadering van de Synode der Ned. Herv. Kerk kwamen aan de orde voorstellen van de commissie voor het beroepingswerk, om deze commissie ruimere bevoegdheid te geven, daar de huidige praktijk van het beroepingswerk niet bevredigend genoemd kan worden. Volgens het voorstel zou bij vacatures advies moeten worden gevraagd aan de commissie voor het beroepingswerk. Tijdens het debat pleitte prof. Rasker voor de mogelijkheid voor predikanten om te solliciteren naar een gemeente. De voorstellen, die enige wijzigingen hebben ondergaan door een commissie van rapport, werden met enkele stemmen tegen aanvaard.

Bisschop Ordass afgezet

Bisschop Lajos Ordass, voormalig hoofd van de Hongaarse lutherse kerk die tijdens het bewind van Rakosi verscheidene jaren in de gevangenis heeft doorgebracht, en ten tijde van de november-opstand in 1956 als hoofd van de lutherse kerk in ere werd hersteld, is als bisschop van het zuidelijke deel van het land afgezet.

Van officiële zijde was zijn houding tegenover het staatsbureau voor kerkelijke zaken „onverdraagzaam” genoemd. Het hoofd van het genoemd staatsbureau had op de jongste bijeenkomst van de raad van het zuidelijk diocees kritiek op bisschop Ordass geïntendeerd, omdat hij bleef weigeren met de regering mee te werken. Ook was de bisschop er van beschuldigd, dat de lutherse kerk onder zijn leiding een propaganda-organisatie voor Amerika en het Westen was geworden.

De raad nam een resolutie aan, waarin wordt verklaard, dat het aftreden van de vorige bisschop voor het zuidelijke deel van het land, Dezsery, niet geldig is geweest. Dezsery trad op 30 oktober 1956, ten tijde van de Hongaarse opstand, af.

Consensus over Doop

De synode van de Evangelisch-Lutherse kerk in ons land heeft na een uitvoerige discussie een consensus (overeenstemming) over de doop aanvaard. Deze consensus kwam aan de orde als een consequentie van de consensus met de Nederlands-Hervormde

Als ERKEND AANMELDINGSBUREAU verzorgen wij voor U alle emigratie-papieren. Wij geven voorlichting en verlenen bemiddeling voor plaatsing in alle landen en plaatsen waar eigen Gereformeerd Kerkelijk leven is.

VRAAGT VOORLICHTING VIA UW EIGEN ORGANISATIE:

GEREFORMEERDE EMIGRATIE STICHTING
Thomas à Kempisweg A 32, Utrecht, tel. 30335 - b.g.g. 26393

Vertegenwoordigers door geheel Nederland

In verband met de vakantie ter drukkerij zal „Opbouw”

25 juli en 8 augustus a.s.

NIET verschijnen.

Red. „Opbouw”

kerk over het avondmaal, die door de synode 1957 werd aanvaard.

Vele leden spraken als hun mening uit, dat het bij de consensus over de doop om punten gaat, waarover beide kerken het eens kunnen zijn. Niettemin waarschuwen zij tegen de gedachte, dat de overeenstemming zich over alle punten en bijzonderheden zou uitstrekken.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Schouwerzijl: kand. H. den Boeft te Helpman, die bedankte voor Musselkanaal.

Bedankt voor Deventer: G. Zomer te Bunschoten-Spakenburg.

Beroepbaar: Door de classis Drachten is in haar vergadering van 10 juli j.l. praeparatoir geëxamineerd en met algemene stemmen beroepbaar verklaard kand. R. Hoogsteen te Drogeham;

De classis Hoogeveen verklaarde, na afgelegd praeparatoir examen beroepbaar kand. J. Scheltens, wiens adres is: Stuwal 31, Emmen.

Intrede kand. H. Smit. Op zondag 3 augustus a.s. hoopt kand. H. Smit van Utrecht, intrede te doen bij de Geref. Kerk van Terneuzen.

Beroepen: te Schouwerzijl kand. H. den Boeft te Helpman; te Goes F. van den Bos te Avereest-Dedemsvaart.

Preekconsent. De Classis Hoogeveen heeft voor de tijd van één jaar ingaande 15 juli 1958, preekconsent verleend aan de heer R. J. Oosterhuis, P. Dubbeldamstraat 18, Hoogeveen.

VACANTIEGANGERS!

Ouddorp (Z.-H.): de kerkeraad van Middelharnis houdt van 20 juli t/m 31 augustus iedere zondag één kerkdienst te Ouddorp in het clubhuis „De Flipjes” b/d speeltuin a/d Oosterweg; aanvang 8.30 uur.

Doetinchem: kerkdiensten in het gebouw der Herst. Apost. Gemeente, Nieuweweg 36, om 8.30 en 17.50 uur.

Op zondag 20 juli en 17 augustus is de aanvang van de middagdiensten 14.30 uur.

Zondag 27 juli viering Heilig Avondmaal. Vacantiegangers die wensen deel te nemen aan het H. A., dienen zich van een verklaring van hun kerkeraad te voorzien.

ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij